
İNGİLİZCE ÖĞRETMENLİĞİ ÖĞRENCİLERİNİN YABANCI DİLİ İLETİŞİM ARACI OLARAK KULLANABİLME YETERLİLİKLERİ*

THE STUDENTS' COMPETENCE IN USING FOREIGN LANGUAGE AS A MEANS OF COMMUNICATION IN THE ENGLISH DEPARTMENT

Cevdet YILMAZ*

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Dokuz Eylül Üniversitesi ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi İngilizce Bölümlerinde öğrenim gören öğrencilere uygulanan “İngilizce ihtiyaç analizi” sonuçlarını incelemektir. Çalışma ayrıca bu bölümlerde iletişimci yaklaşımın etkinliğini, öğrencilerin bireysel ihtiyaçları ve beklentileri açısından incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, bu üniversitelerin İngilizce Bölümlerindeki 307 öğrenciye uygulanan bir ankete dayanmaktadır. Araştırmanın üç temel amacı, (1) öğrencilerin edindikleri çeşitli iletişimsel dil becerileri konusunda görüşlerini saptamak, (2) öğrencilerin diğer beceriler arasında iletişimsel dil becerilerini nasıl değerlendirdiklerini ve bu becerileri kullanmadaki yeterliliklerini belirlemek ve (3) öğrencilerin iletişimsel dil ihtiyaçlarını dikkate alarak İngilizce derslerini nasıl değerlendirdiklerini incelemektir. Anket verileri, öğrencilerin yabancı dili iletişimsel dil amaçları doğrultusunda yeterince kullanamadığını ve mevcut dil eğitim programlarının öğrencilerin iletişimsel dil becerilerini geliştirmede yetersiz kaldığını göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: İletişim, iletişimsel beceriler, iletişimsel dil ihtiyaçları, ihtiyaç analizi, iletişimci yaklaşım, öğrenci-merkezli yaklaşım

ABSTRACT

The aim of this study is to investigate the results of an “English needs analysis” carried out in the English Departments of Dokuz Eylül University and Ondokuz Mayıs University. The study also attempts to examine the effectiveness of communicative approach in these departments from the standpoint of students’ individual needs and expectations. The study is based on a questionnaire of 307 undergraduates from the English Departments at the universities concerned. The three main objectives of the research were to (1) identify how the students perceived the use of various communicative skills, (2) identify students’ opinions on their various communicative language skills which they acquired, and (3) find out how students assessed the usefulness of the English courses given by the English Departments of these universities regarding their communicative language needs. The data obtained from the questionnaire revealed that the students cannot make use of the foreign language for their

* Doktora tezinden yararlanılmıştır.

** Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, YDE İngiliz Dili Eğt. A. B. Dalı / SAMSUN

communicative purposes, and the present instructional language programmes remain insufficient in developing students' communicative skills.

Key Words: Communication, communicative skills, communicative language needs, needs analysis, communicative approach, learner-centred approach

GİRİŞ

Son yıllarda yabancı dil eğitiminde, özellikle Hymes'in öncülük ettiği dilbilimciler, Chomsky'nin ortaya attığı edim (performance) ve yeti (competence) kavramları ile dilin doğasının açıklanamayacağını bunun yanı sıra iletişim yetisi (communicative competence) adıyla bir üçüncü kavramı eklemenin gerekli olacağını öne sürmüşlerdir (Demirel, 1999, 50). Böylece, yabancı dilde iletişim olayında dilbilgisi kurallarının yanında birtakım kullanım ve konuşma kurallarının da önemli olduğu kabul edilmiştir.

Yabancı dil öğreniminde asıl amaç, dilin temel işlevi olan yabancı dilde iletişimin sağlanmasıdır (Koç, 1979, 43; Hymes, 1972). Bu görüşe göre, dilin gramer kurallarından çok, dilin bir iletişim aracı olarak uygun ortamlarda doğru ve etkin kullanılması önemlidir. İletişimci yöntemde dilde iletişimin yanında akıcılık (fluency) sağlanması da vurgulanmaktadır. "Akıcılık" kavramı çoğunlukla dilin gramer bilgisinin öğrenilmesine dayanan "doğruluk" (accuracy) kavramına karşılık olarak kullanılmaktadır. İletişimci yaklaşıma göre, akıcı bir dil hakimiyeti hatasız dil hakimiyetinden önemli olmalıdır. Demirel'e göre (1999, 52) iletişimci yaklaşımın diğer özellikleri şunlardır:

- a. Öğretim öğrenci merkezlidir.
- b. Amaç dilde yazılmış ve günlük iletişimde kullanılan özgün materyaller öğretim için kullanılır.
- c. Öğretmenin hem anadilde hem de amaç dilde yeterli olması istenir.
- d. Öğretmenin rolü, öğrencilere amaçlarına uygun bir şekilde iletişim kurmalarına yardımcı olmaktır.
- e. Öğrenci için anlamlı olan sözlü ve yazılı iletişim etkinliklerine ağırlık verilir.

Yabancı dil eğitiminde ağırlıklı olarak iletişimci yöntemin kullanılması Türk Milli Eğitim sisteminde de ilke olarak benimsenmiştir. Fakat, çalışmanın örneklemini oluşturan Dokuz Eylül Üniversitesi ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi İngilizce Bölümlerindeki öğrencilere uygulanan anket sonuçla-

rına göre, öğrencilere verilen dil eğitiminin iletişimci yöntemin sınıfta etkin bir şekilde uygulanmasını sağlayamadığı ve bu yüzden öğrencilerin iletişimsel becerilerini yeterince geliştiremedikleri saptanmıştır. Bunun nedenleri olarak, öğrencilerin derslere olan ilgisizliği, mevcut materyallerin yetersizliği veya müfredattan kaynaklanan problemler gibi pek çok etmen ileri sürülebilir (Demirel, 1999; Güven, 2001). Buradaki asıl konu öncelikli olarak sorunları irdelemekten çok öğrencilerin iletişimsel gereksinimlerini değerlendirmek için uygun bir yöntem benimsemektir. Bu amaç doğrultusunda çalışmada, öğrencilerin belli başlı iletişimsel gereksinimlerini belirlemeye dönük olarak “öğrenci merkezli bir yaklaşım” (learner-centred approach) kullanılması gerektiği vurgulanmıştır.

“Öğrenci-merkezli yaklaşım” kavramı ile öğrencilerin kendi dil gereksinimlerini belirlemede önemli rol üstlenmeleri ve bu şekilde müfredat değerlendirme ve geliştirme sürecine aktif olarak katılmaları vurgulanmaktadır. Brown’a (2001, 46-47) göre, “öğrenci-merkezli eğitim öğrencilerin gereksinimleri, tarzları ve amaçları üzerinde yoğunlaşan teknikleri içermektedir.” Yapılan araştırmalar öğrenci-merkezli yaklaşımın yabancı dil öğretim ve öğrenim alanında sıkça kullanıldığını göstermektedir. Öğrenci-merkezli yaklaşım öğretim uygulamalarına (Campbell, 1992), yöntem araştırmalarına (Tudor, 1997), müfredat geliştirilmesine (Nunan, 1988) ve öğrenim-eğitime (Oxford, 1990) başarılı bir şekilde uygulanmıştır.

Diğer taraftan, “öğrenci-merkezlilik” gibi “ihtiyaç analizi” de bu çalışmanın amaçları kapsamında irdelenmesi gereken önemli bir kavramdır. Bir dil dersinin planlanmasında bir ihtiyaç analizi uygulamak öncelikli olarak düşünülmelidir (Richterich & Chancerel, 1987). “İhtiyaç analizi bir dil programında içerik, hedef ve amaçları geliştirmede kullanılabilir olan genel ve özel dil gereksinimlerini belirlemeyi içerir” (Richards & Rodgers, 1986, 156). Ayrıca, Hutchinson ve Waters (1987) öğrenci ihtiyaçlarının bir dil programının içeriğini planlama sürecinde değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir.

Yukarıda yer alan açıklamalardan yola çıkılarak bu araştırmada İngilizce Bölümü öğrencilerinin iletişimsel dil gereksinimlerini, uygulanan mevcut dil programlarının içerikleri ile birlikte değerlendirmek amaçlanmıştır. Bu araştırma ile öğrencilerin iletişimsel dili kullanma konusundaki bireysel yeterlilikleri, dil eğitiminden beklentileri ve mevcut derslerin kendi iletişimsel dil gereksinimlerini ne ölçüde karşıladığına ilişkin önemli bulgular elde edileceği beklenmektedir. Elde edilen bu bulgular son derece önemlidir. Çünkü öğrenci-merkezli bir yaklaşım benimseyerek öğrencilerin dil sorunla-

rının belirlenmesi yabancı dil program amaçlarına ulaşabilirlik olasılığını da önemli ölçüde arttıracaktır.

YÖNTEM

Bu araştırmanın evrenini 2003-2004 öğretim yılında Türkiye'deki Devlet Üniversitelerinin İngilizce Öğretmenliği bölümlerinde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini Dokuz Eylül Üniversitesi ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi İngilizce Bölümlerinde öğrenim gören 307 öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrencilerin 226'sı erkek ve 81'i kızdır.

Araştırmanın verileri İngilizce olarak hazırlanan "İngilizce İhtiyaç Analizi" anketiyle toplanmıştır. Anketin hazırlanmasında Munby (1978), Kelliny (1988) ve Baştürkmen (1988) tarafından yapılan çalışmalardan da yararlanılmıştır. Anketin güvenilirlik katsayısı .53 bulunmuştur. Öğrencilere uygulanan anket verileri SPSS programı kullanılarak analiz edilmiştir. Bu şekilde, öğrenci görüşlerine ilişkin cevap sıklıkları bulunarak, elde edilen istatistiksel veriler yorumlanmıştır.

Anketin içeriği genel olarak iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, öğrencilere iletişimsel dil gereksinimlerini ortaya çıkarmak amacıyla sorular sorulmuştur. Bu sorularla öğrencilerin iletişimsel (konuşma, dinleme, telaffuz) ve diğer dil becerilerini (gramer, okuma, yazma) önem sırasına ve zorluk derecesine göre nasıl değerlendirdiğini öğrenmek amaçlanmıştır. İkinci bölümde ise öğrencilerden iletişimsel dil gereksinimlerini dikkate alarak bölümlerinde okutulan İngilizce derslerinin etkinliğini değerlendirmeleri istenmiştir. Anketin sonunda öğrencilerden İngilizce dil eğitimini işlevsel yönden daha etkin kılmaya ve öğrencilerin iletişimsel dil gereksinimlerini karşılamaya dönük önerilerde bulunmaları istenmiştir.

BULGULAR VE YORUM

Öğrencilere uygulanan "İngilizce İhtiyaç Analizi" anketi genel olarak iki bölümden oluşmaktadır: 1) Öğrencilerin çalışma alanı (İngilizce) hakkında veriler ve 2) İngilizce derslerinin değerlendirilmesi.

1) Öğrencilerin çalışma alanı (İngilizce) hakkında veriler

a. Okuma, konuşma ve dinlenme becerilerine ayrılan zaman ile ilgili değerlendirme

Anketin ilk bölümünde yer alan 1-3 arasındaki sorularla öğrencilerin İngilizce okuma, konuşma ve dinleme becerilerinin gelişimine ne kadar zaman harcadıklarını öğrenmek amaçlanmıştır. Öğrencilerin %64'ü özellikle derslerinde başarılı olmak amacıyla okuma becerilerini geliştirmeye çok önem verdiklerini belirtmiştir. Bu veriler okuma becerisine verilen önemin boyutunu göstermektedir.

Konuşma becerisi ile ilgili olarak, öğrencilerin %57'si bu becerinin gelişimine yoğun çaba harcarken %24'ünün İngilizce'yi haftanın belli günlerinde, %16'sının ise çok ender İngilizce konuştuğu bulunmuştur. İngilizce dinleme ve telaffuz becerileri ile ilgili olarak, öğrencilerin yalnızca %18'si düzenli olarak İngilizce dinleme ve telaffuzla ilgilendiklerini belirtmiştir. İngilizce okuma, konuşma, anlama ve telaffuz becerilerine yönelik öğrenci görüşleri, öğrencilerin önemli bir bölümünün İngilizce konuşma, dinleme ve telaffuz gibi iletişimsel becerileri okuma becerisine oranla daha az önemsettiklerini göstermektedir.

b. Dil becerilerinin önemi

4-7 arası sorularda öğrencilere çeşitli dil becerilerini önem sırasına göre değerlendirmeleri istenmiş olup, böylece öğrencilerin bu konuda dil gereksinimleri hakkında bilgi sağlanması amaçlanmıştır. Öğrencilerin %45'i İngilizce konuşmayı en önemli yazılı anlatım becerisini ise en az önemli olarak değerlendirmiştir. İngilizce konuşma ve dinleme becerileri de (%18) önemli olarak algılanmıştır.

Bu bölümdeki diğer soruda öğrencilerden dil gereksinimleri için önemini düşünerek bir dizi temel iletişimsel aktiviteyi değerlendirmeleri istenmiştir. Öğrencilerin %90'ı tartışmalara katılma, sınıfta soru sorma, sınıftaki sözlü sunumları dinleme ve sınıfta sözlü sunumlar yapma gibi iletişimsel türden aktivitelerin önemini vurgulamıştır.

Diğer bir soru ile öğrencilerden hangi becerilerinin dil gereksinimlerini karşılamamaları nedeniyle ihmal edildiğini belirtmeleri istenmiştir. Öğrencilerin %92'si İngilizce dinleme, konuşma ve telaffuz becerilerine gereksinimlerini karşılamadıkları için yeterince önem verilmediklerini düşünmektedirler.

c. Öğrencilerin dil problemleri

Aşağıdaki Tablo 1’deki çizelgede gösterildiği gibi, öğrencilere hangi dil alanlarında sorunlarla karşılaştıkları sorulduğunda öğrencilerin önemli bir bölümü telaffuz, dinleme ve konuşma becerilerini kullanmada ciddi problemleri olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo 1: Öğrencilerin dil problem alanları

	F	%
Telaffuz (Pronunciation)	127	42
Dinleme (Listening)	62	26
Konuşma (Speaking)	71	23
Yeni Kelimeler (New words)	42	17
Yazılı Anlatım (Writing)	14	4.6
Dilbilgisi (Grammar)	3	0.7

Yukarıdaki tablodaki verilerden anlaşılacağı gibi, öğrencilerin büyük bir kısmı İngilizce konuşma ve dinleme ile ilgili becerilerde ciddi sorunlar yaşamakta, bunun yanında öğrencilerin çoğunluğu dilbilgisi ve yazılı anlatım becerilerinde çok az sorunla karşılaşmaktadır.

d. Öğrencilerin İngilizce bilgisini ve yeteneklerini değerlendirme

9. anket sorusu ile öğrencilerden farklı alanlardaki İngilizce becerilerini değerlendirmeleri istenmiştir. Bu yolla öğrencilerin alanlara göre dil gereksinimlerinin nasıl değişkenlik gösterdiğini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Öğrencilerin %84’ü İngilizce dinleme, konuşma ve telaffuz becerilerini kullanmada kendilerini yetersiz gördüklerini ifade etmişlerdir. Buna karşın, öğrencilerin %76’sı İngilizce okuma ve yazılı anlatım becerileri konusunda kendilerini yeterli bulmuşlardır.

2) İngilizce derslerinin değerlendirilmesi

Anketin bu bölümünde Ondokuz Mayıs ve Dokuz Eylül Üniversiteleri İngilizce Bölümlerindeki öğrencilere aldıkları derslerin içerikleri hakkında bir dizi soru sorulmuştur. Bu soruların mevcut derslerin içeriği ile öğ-

rencilerin gerçek dil gereksinimleri arasındaki bağlantıyı yansıtması amaçlanmıştır.

a. İngilizce derslerinde dil becerileri kullanımının değerlendirilmesi

Öğrencilerin %81'i İngilizce derslerinin genellikle öğrencilerin İngilizce okuma ve yazılı anlatım ile ilgili becerilerini geliştirmeye yönelik olduğu görüşünü savunmuştur. Bu sonuç çoğu öğrencinin İngilizce okuma ve yazılı anlatım becerilerine verilen önemin gerçek iletişimsel dil gereksinimlerini karşılamadığını vurgulamaktadır. Öğrencilerin derste kazandıkları İngilizce konuşma ve anlama becerilerini değerlendirmeye yönelik sorulara karşılık olarak öğrencilerin %79'u derslerin içeriğinin bu alandaki becerilerini geliştirmede bekledikleri katkıyı sağlamadığı yönünde olmuştur. Diğer bir soruda öğrencilerin %84'ü dil eğitimlerinin yalnızca birinci sınıfında İngilizce konuşma ve dinleme dersi alabildiklerini, bunun da iletişimsel dil gereksinimlerini karşılamadığını belirtmişlerdir. Anketin bu bölümündeki 4. soruda öğrencilerin %90'ı İngilizce telaffuz becerileri öğretiminin göz ardı edildiğini ve bu yüzden İngilizce kelimeleri doğru telaffuz etmekte zorluk çektiğini ifade etmiştir.

b. Derslere katılım

Anketin bu bölümündeki 5 ve 6. sorular, mevcut İngilizce derslerinin içerik olarak öğrencilerin derslere aktif olarak katılmasına zemin hazırlayıp hazırlamadığını belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Öğrencilerin %67'si bu sorulara olumsuz yanıt vermiştir. Bu amaca paralel olarak hazırlanan 7. soruda, öğrencilerin % 84'ü sınıf içi iletişimlerinin belli bir grup öğrenciyle sınırlı olduğunu ileri sürmüşlerdir.

c. Materyal değerlendirme

Anketin bu bölümündeki 8, 9 ve 10. sorularla öğrencilerden derslerde kullanılan İngilizce materyallerin kullanımı üzerine bir değerlendirme yapmaları istenmiştir. 8. soruda öğrencilerin %89'u ders kitaplarının içeriklerinin iletişimsel gereksinimlerini karşılayacak düzeyde olmadığını ileri sürmüştür. 9. soruda, öğrencilerin %81'i İngilizce derslerinde öğrenim materyali olarak kullanılan iletişimsel aktivitelerin yalnızca sınıf içerisinde işlevsel görüldüğünü buna karşılık öğrencilere sınıf dışındaki gerçek dil ortamlarında ihtiyaç duyulan iletişim yetiyi kazandırmaktan uzak olduğunu belirtmiştir. Son soruda, öğrencilerin %74'ü derslerde kullanılan mevcut İngilizce materyallerinin öğrencilerin iletişimsel ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldığını vurgulamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Genel olarak incelendiğinde “ihtiyaç analizi” çalışmasının İngilizce Öğretmenliği öğrencilerinin kendi belli başlı iletişimsel gereksinimleri hakkında belirgin görüşlere sahip olduğunu ortaya çıkardığı görülmektedir. Anketten elde edilen veriler İngilizce Öğretmenliğinde öğrenim ve öğretim planlaması sürecinde öğrencilerin iletişimsel gereksinimlerinin dikkate alınması gereğini ortaya koymaktadır.

Yukarıda açıklanan sonuçlar doğrultusunda İngilizce Öğretmenliği öğrencilerinin iletişimsel dil gereksinimlerinin karşılanmasına yönelik şu öneriler getirilebilir:

- ✓ İngilizce müfredat değerlendirme ve geliştirme sürecinin her aşamasında öğrencilere “ihtiyaç analizi” uygulanmalı ve elde edilen veriler eğitim-öğretim faaliyetlerine yansıtılmalıdır.
- ✓ Yabancı dil eğitim programları, dilbilimsel çalışmalardan dilin işlevsel kullanımına kadar öğrencilerin farklı dil ihtiyaçlarını dikkate alarak hazırlanmalıdır.
- ✓ Mevcut dil programlarına göre İngilizce konuşma, dinleme ve telaffuz becerileri öğrencilere ders olarak yalnızca İngilizce hazırlık ve 1. sınıflarda öğretilmektedir. Bu becerilerin öğretimi ve etkin kullanımı tüm eğitim sürecine yayılmalıdır.
- ✓ İngilizce derslerinin içerikleri, öğrencilerin dilin işlevsel fonksiyonlarını kavrayarak sınıf içinde ve dışında uygulamalarına olanak sağlayacak şekilde düzenlenmelidir.
- ✓ Öğrenciler sınıf içinde İngilizce olarak yapılan tartışmalara katılmaya teşvik edilmeli ve bunu sağlayacak uygun materyaller temin edilmelidir.
- ✓ Öğrencilerin yabancı dilde iletişimsel becerilerini geliştirmeye dönük olarak İngilizce konuşma, dinleme ve telaffuz bilgisine dayalı sınıf içi aktiviteler, İngilizce okuma, yazılı anlatım ve dilbilgisine dayalı aktiviteler kadar önemli olmalıdır.
- ✓ Bu çalışmanın kapsamı, Türkiye’deki diğer yüksek öğretim kurumlarındaki İngilizce bölümlerini de içerecek şekilde genişletilmelidir.

KAYNAKLAR

- Baştürkmen, H. (1998). "A Needs Analysis Project at Kuwait University." FORUM, Volume: 36 No: 4.
- Brown, H. D. (2001). Teaching by Principles. San Francisco: Addison Wesley Longman.
- Campbell, C. (1992). Learner-Based Teaching. Oxford: Oxford University Press.
- Demirel, Ö. (1999). İlköğretim Okullarında Yabancı Dil Öğretimi. İstanbul: M.E.B.
- Güven, H. (2001). "Yurtdışında İlköğretim, Ortaöğretim ve Üniversitelerde Yabancı Dil Nasıl Öğretiliyor?" Ana Dili, Dil ve Eğitim Dergisi, Tömer, Sayı22, ss.40-45.
- Hutchinson, T. & Waters, A. (1987). English for Specific Purposes: A Learning-Centred Approach. New Jersey: Prentice-Hall.
- Hymes, D. (1972). "On Communicative Competence." In Pride and Holmes 1972: 269-93.
- Kelliny, W. H. (1988). Language Communicative Needs. Bern: Peter Lang Publishers, Inc.
- Koç, S. (1979). "BAYDÖ'de Öğrencilerin Dil Gereksinimlerinin Saptanması: İşlevsel/İletişimsel Bir yaklaşım." İzlem, 3, Kış: 41-49.
- Munby, J. L. (1978). Communicative Syllabus Design. London: Cambridge University Press.
- Nunan, D. (1988). The Learner-Centred Curriculum. Cambridge: Cambridge University Press.
- Oxford, R. (1990). Language Learning Strategies: What Every Teacher Should Know. New York: Newbury House.
- Richards, J. C. & Rodgers, T. S. (1986). Approaches and Methods in Language Teaching. Cambridge: Cambridge University Press.
- Richterich, R. & Chancerel, L. (1987). Identifying the Needs of Adults Learning a Foreign Language. London: Prentice-Hall International.
- Tudor, I. (1997). "Autonomy and Traditional Classroom." IATEFL Newsletter, 139: 18-19.